

Husholdningene

Husholdningenes disponible realinntekter

Ifølge foreløpige anslag gikk husholdningenes disponible inntekter ned med om lag 1,5 prosent fra 2005 til 2006. Med en prisstigning på 2,1 prosent (målt ved prisindeksen for konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner), innebar dette en nedgang i disponible realinntekter på 3,5 prosent, mot en økning på 5,1 prosent året før.

Hovedårsaken til nedgangen i disponibel inntekt kan forklares med reduserte formuesinntekter, som bidro til å redusere disponible realinntekter med 6,1 prosentpoeng fra 2005 til 2006, mot et positivt bidrag på 3,7 prosentpoeng året før. Husholdningenes inntekter fra mottatt aksjeutbytte har hatt stor betydning for veksten i formuesinntekter de siste årene. For 2006 anslår nasjonalregnskapet at husholdningene mottok 58 milliarder kroner mindre i utbytte enn året før. Det tilsvarer en nedgang på 63 prosent fra året før, og isolert sett betyr nedgangen i aksjeutbytte at disponibel inntekt trekkes ned med 6,6 prosentpoeng. Skattemessige tilpasninger anses å ha betydning for husholdningenes mottatte aksjeutbytte.

Husholdningenes reallønnsinntekter økte med 5,3 prosent fra 2005 til 2006, mot 4,0 prosent året før. Lønnsinntektene ga et bidrag til veksten i disponibel realinntekt på 3,9 prosentpoeng, mot 2,9 prosentpoeng året før. Bak utviklingen i 2006 ligger en vekst i sysselsatte normalårsverk på 2,9 prosent og en økning i gjennomsnittlig lønn per normalårsverk på 4,1 prosent.

Husholdningenes realinntekter fra næringsvirksomhet (blandet inntekt) økte med 3,0 prosent fra 2005 til 2006, og bidro til å øke disponible realinntekter med 0,3 prosentpoeng. Blandet inntekt inneholder i tillegg til husholdningenes inntekter fra næringsvirksomhet også en beregnet avkastning av egen bolig.

Realveksten i stønadene fra det offentlige var på 0,9 prosent i fjor. Det tilsvarer 0,3 prosentpoeng av veksten i disponible realinntekter. Bak utviklingen ligger en relativ sterk vekst i utbetaling av pensjoner og sykepenger, mens utbetalinger av arbeidsledighetstrygd har blitt kraftig redusert.

Husholdninger og ideelle organisasjoner. Inntekter og utgifter¹. Milliarder kroner

	Løpende priser				Realvekst. Prosent ²			Bidrag til vekst i disponibel realinntekt. Prosentpoeng		
	2003	2004	2005*	2006*	2004	2005*	2006*	2004	2005*	2006*
Inntekter	1 122,2	1 156,6	1 227,5	1 245,0	1,9	5,2	-0,7	2,7	7,0	-0,9
Lønnsinntekter	591,2	620,2	651,6	700,3	4,1	4,0	5,3	3,1	3,0	3,9
Blandet inntekt	103,9	97,6	95,0	99,9	-6,8	-3,6	3,0	-0,9	-0,4	0,3
Formuesinntekter	103,5	99,3	132,0	79,6	-4,7	31,5	-40,9	-0,6	3,8	-6,1
<i>herav: mottatt aksjeutbytte</i>	55,5	63,2	93,7	35,7	13,0	46,8	-62,6	0,9	3,5	-6,6
Offentlige stønader	242,3	254,6	259,0	266,7	4,3	0,7	0,9	1,3	0,2	0,3
Andre inntekter	53,1	51,7	56,3	63,8	-3,4	7,9	11,0	-0,2	0,5	0,7
Utgifter	325,9	323,4	342,5	373,2	-1,5	4,8	6,8	0,6	-1,9	-2,6
Skatt av inntekt og formue	243,8	258,4	271,9	291,8	5,2	4,2	5,1	-1,6	-1,3	-1,6
Formuesutgifter	70,5	52,6	58,8	69,5	-25,9	10,7	15,7	2,3	-0,7	-1,0
Andre utgifter	11,6	12,3	11,7	12,0	5,6	-6,0	0,1	-0,1	0,1	0,0
FISIM (Korr. for indirekte målte banktjenester)	28,2	33,2	33,6	34,7	15,2	16,8	0,1	0,6	0,0	0,1
Disponibel inntekt	796,2	833,2	885,1	871,8	3,9	5,1	-3,5			
Korr. sparing i pensjonsfond	15,3	16,3	14,5	14,1						
Konsum	738,9	786,0	820,4	873,3						
Sparing	72,6	63,6	79,1	12,5						
Kapitaloverføringer, netto	-1,0	-1,9	-1,8	-1,8						
Nettorealinvesteringer	29,3	41,4	54,4	60,7						
Nettofinansinvestering	42,2	20,4	23,0	-49,9						
Memo:										
Sparerate	9,1	7,6	8,9	1,4						
Nettofinansinvesteringsrate	5,3	2,4	2,6	-5,7						

¹ På grunn av avrundingsfeil summerer ikke underkomponentene seg nøyaktig opp til totaltallene.

² Nasjonalregnskapets prisindeks for konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner er brukt som deflator.

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Husholdningenes formuesutgifter består i all hovedsak av gjeldsrenter. I 2006 økte utlånsrentene til husholdninger med omkring 0,7 prosentpoeng. Samtidig økte utlånsbeholdningene med om lag 15 prosent slik at formuesutgiftene totalt sett økte med 10,7 milliarder kroner, ifølge de foreløpige beregningene. Økningen i formuesutgiftene bidro til å redusere disponibel inntekt med 1,0 prosentpoeng.

Skatt av inntekt og formue økte med 7,3 prosent fra 2005 til 2006 eller i realverdi med 5,1 prosent. Dermed trakk skatteutgiftene veksten i husholdningenes disponible realinntekter ned med 1,6 prosentpoeng. Dette har blant annet sammenheng med at husholdningene betalte skatt på aksjeutbytte i 2006, noe som bidro til negative bidrag til realinntektsveksten i 2006.

Konsum og sparing i husholdninger og ideelle organisasjoner

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner i faste priser med 4,3 prosent fra 2005 til 2006. Den tilsvarende veksten var 3,3 prosent året før. Mens husholdningenes konsum økte med 4,2 prosent fra 2005 til 2006 og 3,2 prosent året før, vokste konsumet i ideelle organisasjoner med 6,0 prosent i 2006, mot 5,9 prosent i 2005.

Spareraten

I 2006 gikk sparingen i husholdninger og ideelle organisasjoner ned til 1,4 prosent av disponibel inntekt, fra et nivå på 8,9 prosent året før. I dette spareratebegrepet er det lagt til grunn at også varige konsumgoder utenom bolig konsumeres i det året de kjøpes. Kjøp av varige konsumgoder kan alternativt betraktes som investering. En kan da beregne en korrigeret sparerate (se boks) som er beregnet til henholdsvis 11,6 prosent og 4,5 prosent for 2005 og 2006.

Spareraten korrigeret for varige konsumgoder

I nasjonalregnskapets beregning av husholdningenes sparerate tas det ikke hensyn til at varige konsumgoder yter konsumtjenester utover det året de anskaffes. Det knytter seg et element av investering til kjøp av slike goder som kan ivaretas ved beregning av en såkalt korrigeret sparerate. Ved beregning av den korrigerete spareraten anslås først tjenestekonsumet av varige goder. Når korrigeret konsum beregnes, defineres tjenestekonsumet av varige goder som summen av verdiforringelsen og realavkastningen på beholdningen av slike goder. Realavkastningen, som også nyttes til å korrigere inntekt for husholdningene, er satt lik 2,5 prosent.

Varige konsumgoder utenom bolig består av egne transportmidler (dvs. hovedsakelig personbiler), møbler, elektriske artikler, briller og ortopedisk utstyr mv, og varige fritidsgoder. Vegdirektoratets tall for registrerte personbiler etter alder har blitt utnyttet for beregning av den tekniske depresieringen av bilbeholdningen. Siden en ikke har tilsvarende tall for andre konsumgoder, har en lagt til grunn samme depresieringsprofil som for personbiler.

Beregningen av verdiforringelsen for varige goder utenom bolig er gjennomført uten at en har brukt observerte data for annenhåndspriser for disse kapitalgodene. Ved beregning av bruktpriene har en gjort en forenkende antagelse om et perfekt fungerende annenhåndsmarked. En slik antagelse gjør det mulig å avlede bruktpriene ut fra kjennskap til den fysiske depresieringen samt priser på nye varige konsumgoder.

Hverken ved beregning av den ordinære eller korrigerete spareraten er omvurdering av verdien på varige konsumgoder innarbeidet i inntektsanslaget. Utviklingen i spareratene må følgelig ses i lys av den omvurdering av realkapitalen som har funnet sted i samme periode.

Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner. Volum- og prisendring fra foregående periode i prosent. Sesongjusterte tall hvis ikke annet fremgår

	Mrd. kroner 2006 ¹	Volumendring					Prisendring				
		2006 ²	06:1	06:2	06:3	06:4	2006 ²	06:1	06:2	06:3	06:4
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	105,6	2,1	1,9	0,9	0,8	-1,0	1,5	0,1	1,3	0,3	0,8
Alkoholdrikker og tobakk	33,7	1,9	1,5	1,6	-0,5	-0,1	2,0	-0,1	0,1	1,3	1,8
Klær og skotøy	44,5	8,3	5,4	0,7	3,4	3,4	-3,6	3,3	-1,8	1,3	0,2
Bolig, lys og brensel	168,1	1,1	0,8	0,2	-0,7	0,0	6,2	-3,3	0,4	-1,3	-1,4
Møbler og husholdningsartikler	49,7	6,9	4,8	0,4	1,7	1,7	-0,7	1,9	2,2	1,4	1,5
Helsepleie	23,8	2,1	1,1	0,9	0,2	0,2	3,4	-1,9	1,7	-0,3	-0,3
Transport	117,9	1,8	-0,3	0,7	1,3	1,1	3,3	1,6	0,1	0,5	0,8
Post- og teletjenester	26,2	4,4	-1,3	5,1	-0,6	8,6	1,0	-0,5	2,8	-0,2	-0,3
Kultur og fritid	105,9	6,5	2,4	2,8	2,2	1,6	-0,2	1,0	0,3	-2,9	-2,2
Utdanning	4,5	4,5	1,4	0,4	0,8	1,7	2,4	-1,0	1,6	-1,1	0,4
Hotell- og restauranttjenester	47,3	5,1	0,7	1,0	0,5	1,6	3,2	2,6	-0,4	0,4	0,1
Andre varer og tjenester	79,7	5,8	2,4	2,0	0,4	1,1	0,1	1,5	1,2	0,0	1,0
Husholdningenes kjøp i utlandet	52,7	11,5	5,5	6,6	0,8	-1,8	2,6	-0,5	0,1	0,8	1,6
Utlendingers kjøp i Norge	-23,8	2,7	-7,8	6,6	1,2	3,7	2,9	0,7	2,1	1,9	4,4
Ideelle organisasjoner	37,3	6,0	1,8	0,6	1,1	0,9	2,6	1,2	0,7	1,1	1,2
Konsum i hush. og ideelle org.	873,3	4,3	2,1	1,4	0,8	0,8	2,1	0,2	1,2	0,3	0,8

¹ I løpende kroner. På grunn av avrundingsfeil summerer ikke undergruppene seg nøyaktig opp til totaltallet.

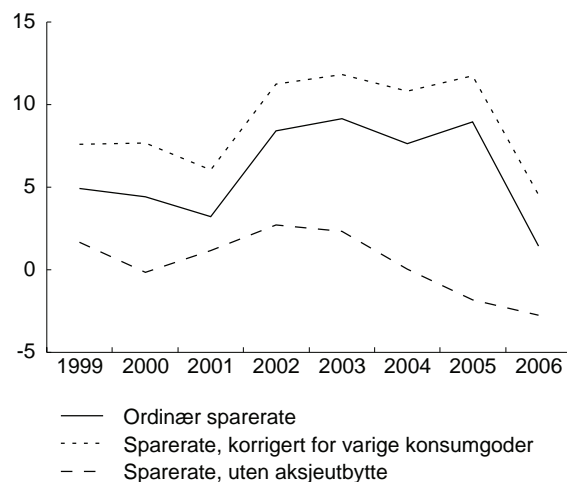
² Ikke sesongjustert.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Noen nasjonalregnskapsbegreper

- *Blandet inntekt* omfatter driftsresultatet i bolignæringen samt næringsinntekten til de personlig næringsdrivende. Næringsinntekten til de personlig næringsdrivende skiller seg fra driftsresultatet slik det framkommer for andre sektorer ved at den implisitt også inneholder avlønning for arbeid utført av eierne eller deres familie.
- *Andre inntekter* omfatter stønader fra utlandet, overføringer til ideelle organisasjoner fra innenlandske sektorer og overføringer til husholdninger fra innenlandske sektorer utenom det offentlige.
- *Andre utgifter* omfatter stønader til utlandet, og overføringer fra husholdninger til innenlandske sektorer utenom det offentlige.
- *Avkastning på forsikringskrav* er avkastningen på husholdningenes fordringer på forsikringsselskap, private pensjonskasser og fond. Disse fordringene er i all hovedsak verdien av private livs- og pensjonsforsikringer. Posten er inkludert i formuesinntekter.
- *Disponibel inntekt* er lik differansen mellom lønn, blandet inntekt, formuesinntekter, offentlige stønader og andre inntekter på den ene siden og skatter, formuesutgifter og andre utgifter på den andre.
- *Sparing* er disponibel inntekt pluss korreksjon for sparing i pensjonsfond minus konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner.
- *Sparerate* er sparingens andel av disponibel inntekt.
- *FISIM eller indirekte målte bank- og finanstjenester* er tjenester produsert av finansielle foretak som de ikke direkte tar betalt for gjennom gebyrer. De finansielle foretakene skaffer seg i stedet inntekter ved rentemarginer. Med det menes at finansinstitusjonene har lavere rente på innskudd/innlån enn på utlån. Siden det er knyttet administrasjon og ressursbruk til disse indirekte betalte bank- og finanstjenestene, betraktes de som produksjon i finansinstitusjonene og kalles indirekte målte bank- og finanstjenester. Nye tall, med fordeling av indirekte målte bank- og finanstjenester på anvendelser, ble første gang publisert i desember 2006.

Husholdningenes sparerate

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Utviklingen i husholdningers og ideelle organisasjoners konsum fordelt på hovedgrupper. Volum- og prisendring fra foregående år i prosent

	Mrd. kroner 2006 ¹	Volumendring		Prisendring	
		2005	2006	2005	2006
Konsum i hush. og ideelle org	873,3	3,3	4,3	1,0	2,1
Konsum i husholdninger	836,0	3,2	4,2	1,0	2,0
- Varekonsum	430,7	2,7	4,0	0,3	2,0
- Tjenestekonsum	376,4	2,7	3,5	2,1	2,1
- Hushold. konsum i utlandet	52,7	12,9	11,5	-1,1	2,6
- Utlendingers konsum i Norge	-23,8	4,0	2,7	2,5	2,9
Konsum i ideelle organisasjoner	37,3	5,9	6,0	2,0	2,6

¹ Nivå tall i løpende kroner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Nedgangen i mottatt aksjeutbytte forklarer det meste av reduksjonen i disponible realinntekter og følgelig nedgangen i husholdningenes sparerate. Fallet i spareraten eksklusiv aksjeutbytte er mindre. En annen viktig faktor bak nedgangen i spareraten er at konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner økte mer enn den disponible inntekten. Sparingen var negativ både i tredje og fjerde kvartal 2006. Negativ sparing innebærer at husholdningene lånefinansierer alle sine investeringer, eller bruker av oppspart formue.

Sterk vekst i husholdningenes realformue og lav realrente

I følge foreløpige anslag gikk husholdningenes realformue opp med 11 prosent fra 2005 til 2006. Med realformue/realverdi menes her den kjøpekraften som husholdningenes formue representerer og ikke volumet av kapitalen. Bak denne utviklingen lå en realvekst i boligformuen på nærmere 17 prosent og en økning i realverdien av nettofordringene på 6,9 prosent. Annen realkapitalformue trekker veksten ned. Realveksten i boligformuen skyldes hovedsaklig omvurderinger som følge av at boligprisene i gjennomsnitt gikk opp med 13,3 prosent i 2006 i følge Statistisk sentralbyrås boligprisindeks, mens konsumprisveksten var på 2,1 prosent målt ved indeksen for konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner. Økte boliginvesteringer bidro også til veksten i realverdien av boligformuen. Både fordrings- og gjeldsbeholdningene økte fra 2005 til 2006, men fordringene, som ved utgangen av 2006 oversteg gjelden med i underkant av 454 milliarder kroner, hadde en sterkere realvekst enn gjeldsbeholdningene.

Husholdningenes realrente etter skatt er på årsbasis beregnet til 0,8 prosent i 2006. Dette er en nedgang i forhold til 2005, da den var på 1,3 prosent. Utviklingen skyldes i hovedsak lavere nominelle renter i 2006 enn i 2005.

Nærmere om forbruksutviklingen for husholdningene

Husholdningenes konsum av varer i faste priser økte med 4,0 prosent fra 2005 til 2006 sammenlignet med en vekst på 2,7 prosent året før. Konsumet av matva-

Husholdningenes gjeld og økt rente

Husholdningenes økonomi de siste tre årene har vært preget av lave renter og sterk vekst i boligprisene. Prisøkningen økte husholdningenes boligformue, men førte også til høy gjeldsvekst. Oppbyggingen av gjeld vil føre til at husholdningenes renteutgifter vil øke betydelig dersom renten kommer opp på et høyere nivå.

Husholdningenes gjeldsbelastning

Husholdningenes gjeld har vokst raskt i flere år, og i løpet av 2006 økte gjelden med 12,5 prosent. Gjeld som andel av inntekt er nå på et historisk høyt nivå både ifølge det finansielle sektorregnskapet, og ifølge inntekts- og formuesundersøkelsene. Det er særlig yngre husholdninger og barnefamilier som har høy og økende gjeldsbelastning. Tall fra 2004 viser at 15 prosent av husholdningene med hovedinntektstaker under 45 år har gjeld som er større enn tre ganger samlet husholdningsinntekt, noe som er en fordobling på fem år. Tatt i betraktning gjeldsveksten i de to siste årene, er det grunn til å tro at andelen er enda større nå.

Rentebelastingen når renta går opp

For di rentene er lave har husholdningenes rentebelasting, det vil si renteutgifter som andel av inntekt etter skatt, vært lav de siste årene til tross for høy gjeld. Sammenlikner vi med midten av 1980-tallet, da gjeldsveksten og boligprisstigningen var på samme høye nivå som nå, ser vi at den beregnede gjennomsnittlige rentebelastingen i 2006 var på 6 prosent, under en tredjedel av nivået i 1986 da den var på 20 prosent. Rentebelastingen øker i takt med renten og forventes derfor å øke betydelig dersom renten kommer opp på et høyere nivå. Tidligere beregninger viser at en økning i utlånsrenten på 3 prosentpoeng fra nivået ved høsten 2005 ville økt andelen husholdninger med rentebelasting på over 20 prosent fra om lag 5 prosent til om lag 23 prosent. Siden høsten 2005 har Norges Bank allerede satt opp styringsrenten med 1,5 prosentpoeng.

Konsekvensene av økte renteutgifter for den enkelte husholdning vil avhenge av hvor stor andel husholdningens alminnelige levekostnader utgjør i forhold til inntekten. Denne andelen vil være mindre jo høyere inntekt husholdningen har, men for alle husholdninger med høy gjeldsbyrde vil den økonomiske situasjonen forverres dersom ett av familiemedlemmene mister sin arbeidsinntekt og i stedet må over på trygd. Situasjonen kan da kreve at familien må redusere boligforbruket og kvitte seg med gjeld. Husholdninger med høy gjeldsbelastning har også små finansformuer og dermed liten buffer dersom de blir rammet av arbeidsledighet eller samlivsbrudd.

Rente og boligprisene

For husholdninger som selger bolig vil renta ha betydning gjennom sin påvirkning på boligprisene. De faktorene som

påvirker boligprisen mest er rente, lønnsvekst, arbeidsledighet og nybygging. Renteøkningene og påbegynt bygging av over 30 000 nye boliger i 2006 trekker i retning av lavere boligpriser, mens høy sysselsetting og forventninger om sterkere reallønnsvekst i årene som kommer trekker i motsatt retning. Sist vi opplevde et prisfall på boligmarkedet var i perioden 1988-1992. Fallet skyldes blant annet en kombinasjon av høy realrente etter skatt, lav sysselsetting og en betydelig lavere lønnsvekst enn i perioden før.

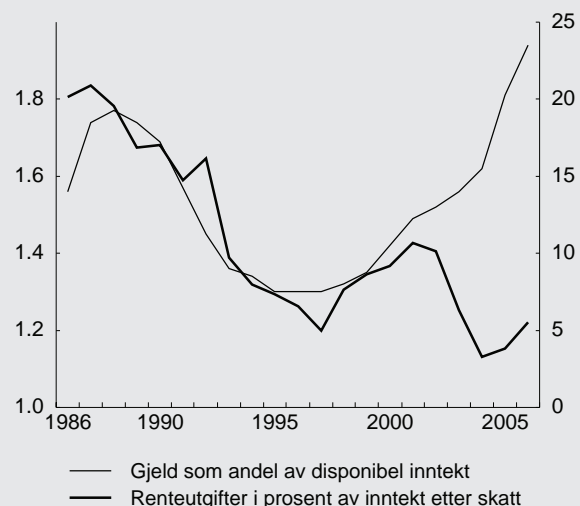
En av grunnene til at boligprisen anses som vanskelig å forutse er at prisene i stor grad påvirkes av forventninger. Dermed vil husholdningenes renteforventninger ha stor betydning i tillegg til det faktiske rentenivået. Et eksempel på dette er det den kraftige og kortvarige økningen i renten i 1998 som ga lite utslag i boligprisene. Forventningene til boligprisen i seg selv vil også bidra til å drive prisendringer og vil være både selvforsterkende og selvoppfyllende. Tilgang på lån er også i stor grad medsyklisk, det vil si at bankene er mer utlånsvillige og tilbyr høyere belåningsgrad i oppgangstider. Forventninger om økt rentebelasting og et fall i boligprisene vil føre til mer restriktiv utlånspolitikk, noe som igjen vil virke selvforsterkende på en boligprisedgang.

Kilder

Borgersen, Sommervoll og Wennemo (2006): Endogenous Housing Market Cycles, Discussion Papers 458, Statistisk sentralbyrå.

Kredittilsynet (2006): *Tilstanden i finansmarkedet 2005*.

Husholdningenes gjelds- og rentebelasting

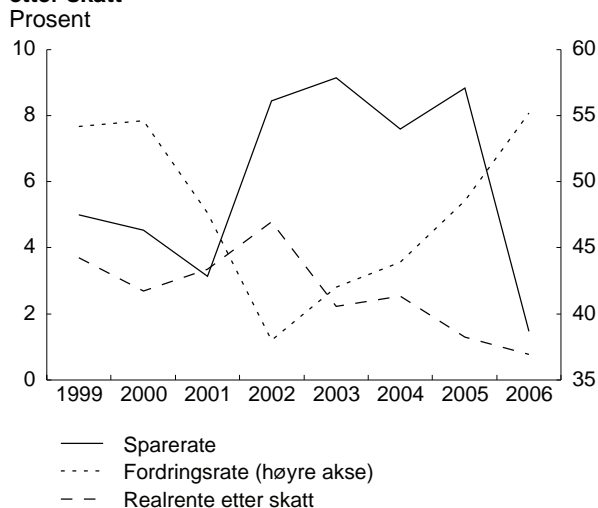
Kilder: Statistisk sentralbyrå.

Gjelds- og rentebelasting og indikatorer på boligmarkedet

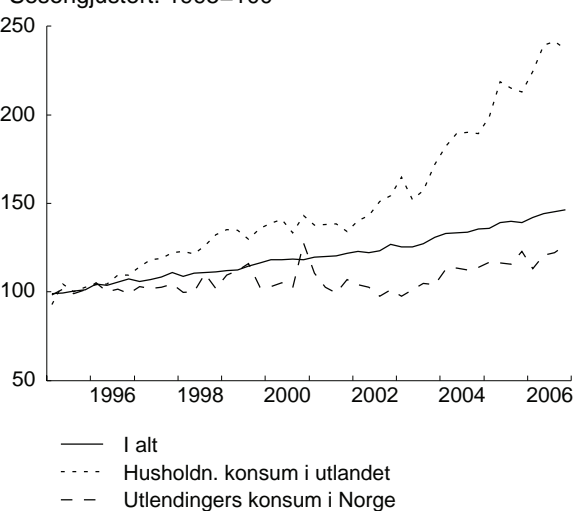
	1986	1989	1996	2003	2004	2005	2006
Gjeld/disponibel inntekt, Nasjonalregnskap	1,56	1,74	1,30	1,56	1,62	1,81	1,94
Gjeld/inntekt etter skatt, Inntekts- og formuesundersøkelsene	1,40	1,48	1,34	1,54	1,65	1,74*	1,78*
Renteutgift i prosent av inntekt etter skatt	20,2	16,9	6,6	6,3	3,3	3,8*	5,5*
Boligpris, årlig prosentvis endring	22,8	-18,2	9,2	1,7	10,2	8,3	13,3
Lønnsvekst, årlig prosentvis endring	9,1	4,3	4,4	3,7	4,6	3,7	4,0
Ledighetsrate	2,0	4,9	4,8	4,5	4,5	4,6	3,4
Realrente etter skatt	2,5	5,8	3,8	2,2	2,5	1,3	0,8
Fullførte boligbygg, årlig prosentvis endring	-1,3	-7,7	-7,5	0,1	10,9	25,7	-4,1

* Beregnet under antagelse om lik gjeldsutvikling som i aggregerte tall, korrigert for ulik inntektsdefinisjon.

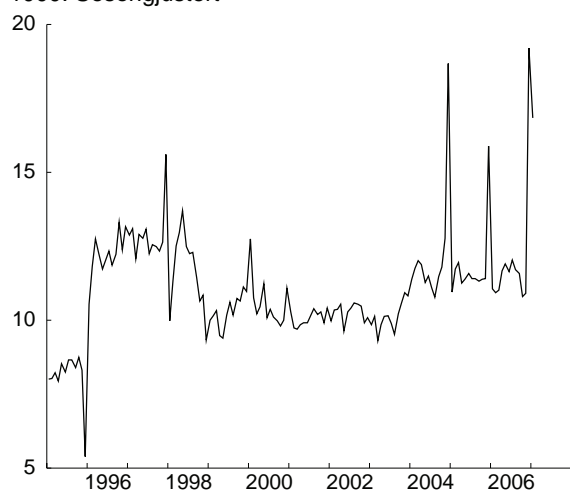
Kilde: Statistisk sentralbyrå, Norges Bank (boligpris før 1992)

Sparerate, netto fordringsrate og realrente etter skatt

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Førstegangsregistrerte personbiler

Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

rer, som utgjør over 20 prosent av varekonsumet, gikk opp med 2,0 prosent i faste priser fra 2005 til 2006, etter en svak vekst året før. Tjenestekonsumet, som i 2006 utgjorde omtrent 43 prosent av det totale forbruket i husholdningene, steg med 3,5 prosent fra 2005 til 2006, mens veksten fra 2004 til 2005 var 2,7 prosent.

Sterk økning i forbruket av klær og sko

Kjøp av klær og sko i faste priser økte med 8,3 prosent fra 2005 til 2006. Veksten ble noe svakere enn året før, da økningen var 11 prosent. Den sterke veksten skyldes blant annet det vedvarende prisfallet på disse varene. Samlet for klær og sko gikk prisen ned med 3,6 prosent fra året før.

Konsumet av bolig tjenester, som utgjør i underkant av en sjettedel av konsumet i husholdningene, økte med 1,1 prosent målt i faste priser i 2006. I nasjonalregnskapet defineres boligkonsumet som summen av husleie som leietakere betaler og beregnet husleie for de som bor i selveid bolig. Den beregnede leien for selveiere antas å være lik observert husleie for tilsvarende bolig på leiemarkedet.

Husholdningenes stasjonære energiforbruk, det vil si energi til oppvarming og belysning, gikk opp med 1,1 prosent fra 2005 til 2006 målt i faste priser. Elektrisitetsforbruket, som i 2006 utgjorde i overkant av 85 prosent av dette energikonsumet, gikk ned med 1,0 prosent. Dette kan i stor grad tilskrives prisvekst på elektrisitet på godt over 26 prosent fra året før. Samtidig økte forbruket av annen brensel som fyringsolje og ved med til sammen 15 prosent.

Svak økning i kjøp av biler

Kjøp av egne transportmidler målt i faste priser, der anskaffelse av personbiler er den viktigste underposten, gikk opp med 1,5 prosent fra 2005 til 2006 etter en nedgang på 1,5 prosent foregående år. Bilkonsumet var lavt rundt årsskiftet 2006, men utover i året viser tallene er relativt sterk sesongjustert vekst. Ifølge tall fra Opplysningsrådet for veitrafikken ble det førstegangsregistrert i overkant av 109 000 nye personbiler i husholdningene i 2006.

Husholdningenes utgifter til drift av egne transportmidler gikk ned med 1,9 prosent fra 2005 til 2006, målt i faste priser. Kjøp av bensin og oljer som utgjør den viktigste underkomponenten, gikk ned med 4,2 prosent. Samtidig var det en prisoppgang på 7,9 prosent. Konsumet av transport tjenester viste en volumoppgang på 1,8 prosent fra 2005 til 2006. Veksten er hovedsakelig knyttet til vekst i reiser med fly, tog og buss.

Økning i varige konsumvarer

Både i 2005 og 2006 økte kjøpene av møbler og hvitevarer relativt sterkt. Også konsum av foto- og IT-utstyr, og av varig fritidsutstyr (blant annet båter) had-

de sterk vekst. Økningen antas å ha sammenheng med både lavere priser og lave renter. Lave renter trekker isolert sett brukerkostnaden for varige konsumgoder ned, og husholdningene antas da å øke sin beholdning av slike goder. Konsumet av teletstyr gikk derimot kraftig ned i faste priser, men dette må ses i sammenheng med en tilsvarende oppgang året før. Nedgangen må også ses i sammenheng med en sterk økning i prisene på teletstyr i 2006.

Stabil vekst i tjenestekonsumet

Samlet sett vokste tjenestekonsumet utenom bolig tjenestene med 3,5 prosent målt i faste priser fra 2005 til 2006, og veksten var stabil gjennom året. Veksten var særlig stor for finansielle tjenester, transporttjenester og post- og teletjenester. Også annet forbruk, blant annet av hotell- og restauranttjenester økte betydelig.

Husholdningenes konsum i utlandet økte med om lag 12 prosent i faste priser fra 2005 til 2006. Konsumet omfatter utgifter som man har på reiser i utlandet, inklusiv grensehandel. Utenlandsforbruket bidro isolert sett med 0,5 prosentpoeng av økningen i husholdningenes totale konsum.

Husholdningenes formues- og gjeldsposisjon

Fra 1993 til 2004 økte husholdningenes samlede gjeld både nominelt og i forhold til inntekt og skattepliktig bruttoformue. Husholdningenes gjeld økte med 17 prosent fra 1 271 milliarder kroner i 2004 til 1 489 milliarder kroner i 2005. Året før var økningen på 11 prosent.

Et mål på utviklingen i husholdningenes gjeldsbelastning over tid er samlet gjeld i forhold til samlet inntekt. Samlet inntekt omfatter summen av alle skattepliktige og skattefrie inntekter. Basert på data fra skatteligningen finner vi at gjelden i 1986 var 5 prosent høyere enn samlet inntekt, og at andelen økte til 11 prosent i 1990. Etter dette sank gjeldsandelen, og i 1998 og 1999 var gjelden til husholdningene lavere enn samlet inntekt. Årene etter har gjeldsandelen igjen økt, og i 2004 var gjelden 24 prosent høyere enn samlet inntekt. Tilsvarende utvikling finner vi ved å se på gjeld i forhold til inntekt etter skatt, som tar hensyn til at skatten reduserer husholdningenes evne til å betjene gjelden. I 2004 var gjelden 65 prosent større enn inntekt etter skatt, opp fra 32 prosent i 1998.

Gjelden er ujevnt fordelt over husholdningene. I 1994 hadde 14 prosent av husholdningene en gjeld som var minst dobbelt så stor som samlet husholdningsinntekt før skatt. Denne andelen var økt til 23 prosent i 2004. 10 prosent av husholdningene hadde en gjeld som var mer enn tre ganger større enn samlet husholdningsinntekt i 2004. Tilsvarende andel var 6 prosent i 1994.

Gjeld som andel av inntekt etter skatt

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Så langt har vi ikke tatt hensyn til at husholdningene varierer i størrelse, og at dette kan påvirke deres evne til å betjene gjeld. Begrepet inntekt etter skatt per forbruksenhet forklares i avsnittet om inntektsfordelingen. Husholdningene med lavest inntekt etter skatt per forbruksenhet har en stadig større andel av samlet gjeld. De 40 prosent av husholdningene med lavest inntekt hadde 15 prosent av husholdningenes totale gjeld i 1994, mens tilsvarende andel i 2004 var 18 prosent. De 20 prosent av husholdningene med høyest inntekt etter skatt per forbruksenhet stod for 38 prosent av den totale gjelden i 2004, mot 41 prosent i 1994.

Husholdningenes skattepliktige bruttoformue økte fra 759 milliarder kroner i 1993 til 1 676 milliarder kroner i 2005. Dette er skattepliktig formue hvor spesielt boligeiendom ofte er verdsatt langt under markedsverdi. I 1993 og 2000 utgjorde gjelden henholdsvis 74 prosent og 67 prosent av bruttoformuen, mens andelen var økt til 89 prosent i 2005. Ifølge Statistisk sentralbyrås boligindeks var prisene på omsatte boliger 263 prosent høyere i 2006 enn bunnivået i første kvartal 1993.

Boligmarkedet

Fra 2005 til 2006 steg prisene på omsatte boliger i gjennomsnitt med 13,3 prosent ifølge Statistisk sentralbyrås boligprisindeks. God vekst i husholdningenes lønnsinntekter og lave renter har vært viktige drivkrefter bak boligprisenes utvikling. Etter at boligprisene nådde et bunnivå i første kvartal 1993 er det kun i 2000 at det er registrert en høyere vekst, da boligprisene steg med 15,7 prosent sammenlignet med året før. Prisene på omsatte boliger har steget tilnærmet sammenhengende de siste 14 årene, og etter å ha steget gjennom hele 2006 var boligprisene ved utgangen av 2006 hele 263 prosent høyere enn ved bunnivået i første kvartal 1993.

Gjennomsnittlig pris per kvadratmeter boligareal, selveierboliger, fylke og storby, 2005

Fylke	Eneboliger	Småhus	Blokkleiligheter
I alt	14 917	18 607	29 864
Østfold	13 022	13 039	19 053
Akershus	18 868	21 085	26 864
Oslo	28 099	27 063	36 583
Hedmark	11 053	13 312	17 918
Oppland	10 689	14 333	18 993
Buskerud	13 837	14 141	19 641
Vestfold	14 338	14 170	20 086
Telemark	10 910	11 660	16 557
Aust-Agder	11 550	12 287	17 836
Vest-Agder	13 850	15 403	23 189
Rogaland	15 957	19 070	26 039
Hordaland	17 730	19 155	32 333
Sogn og Fjordane	10 187	11 835	20 816
Møre og Romsdal	10 609	13 937	18 143
Sør-Trøndelag	15 459	18 779	29 275
Nord-Trøndelag	8 768	10 720	17 223
Nordland	11 396	14 563	20 509
Troms Romsa	16 034	20 260	27 888
Finnmark Finnmarku	14 497	12 594	21 607
Stavanger	21 430	21 132	28 810
Bergen	21 841	20 077	33 420
Trondheim	19 053	19 267	30 155
Tromsø	20 648	23 150	29 089

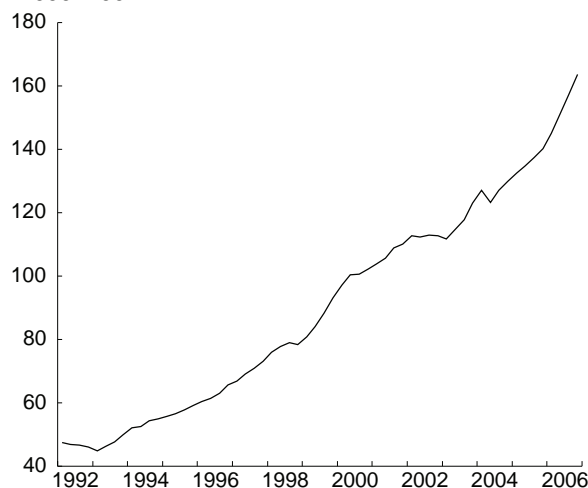
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Foreløpige kvartalstall fra Statistisk sentralbyrås byggearealstatistikk viser at det er påbegynt bygging av 33 351 boliger i løpet av 2006, en økning på 5,5 prosent fra 2005. En må tilbake til 1982, da det ble igangsatt bygging av 36 998 boliger, for å finne et høyere antall. For en nærmere omtale av nybygging vises det til avsnittet Bygge- og anleggsvirksomhet.

Geografiske variasjoner

Boligprisindeksen måler prisutviklingen i fire geografiske regioner: Oslo og Bærum, Akershus utenom Bærum, de tre byene Stavanger, Bergen og Trondheim, og resten av landet. I likhet med de fem siste årene steg boligprisene også i 2006 mest i Stavanger, Bergen og Trondheim. Her steg prisene i gjennomsnitt med 17,7 prosent fra 2005 til 2006. Til sammenligning steg prisene i Oslo og Bærum i gjennomsnitt med 14,3 prosent, mens den tilsvarende prisveksten i Akershus (utenom Bærum) og resten av landet var på henholdsvis 12,6 og 11,9 prosent i samme periode.

Boligprisene i Oslo og Bærum steg mest de siste 14 årene, og var ved utgangen av 2006 hele 391 prosent høyere enn i første kvartal 1993. I samme periode steg boligprisene i Stavanger, Bergen og Trondheim noe mindre, med 351 prosent. Fra 2000 til 2006 har imidlertid prisveksten vært sterkest i denne regionen, med 89 prosent, mot 54 prosent i Oslo og Bærum og på landsbasis.

Boligprisindeksen, sesongjustert 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Boligtyper

I landet sett under ett hadde blokkleiligheter den sterkeste prisveksten fra 2005 til 2006, med 16,1 prosent. Prisene på småhus (tomannsboliger, rekkehus og andre småhus) og eneboliger steg i samme periode med henholdsvis 14,5 og 12,1 prosent i gjennomsnitt. Den sterkeste prisveksten hadde eneboliger i Stavanger, Bergen og Trondheim. Prisene på disse boligene økte med 18,9 prosent fra 2005 til 2006. Eneboliger i Oslo og Bærum hadde den laveste prisveksten i perioden, med 10,7 prosent.

Også i perioden fra 2000 til 2006 er det blokkleiligheter som har steget mest i pris, med 68 prosent. Småhus og eneboliger har steget noe mindre, i gjennomsnitt med henholdsvis 58 og 48 prosent.

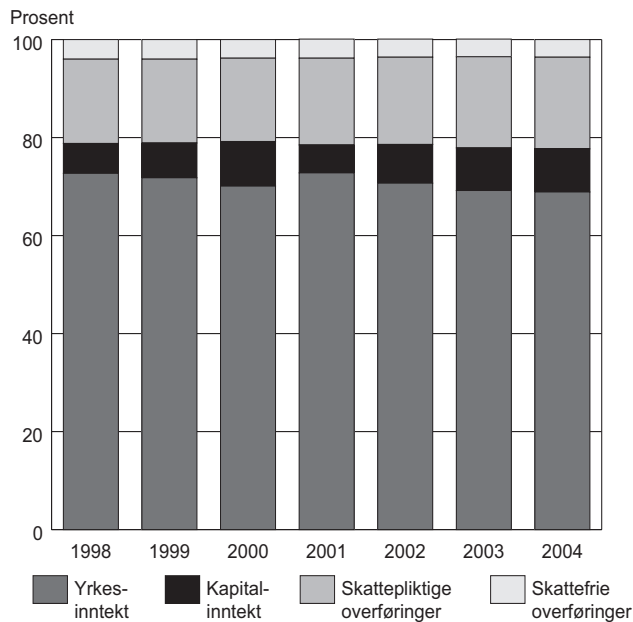
Kvadratmeterpriser for selveierboliger

Prisnivået er fortsatt høyest i Oslo. Av tabellen ser vi at gjennomsnittlig kvadratmeterpris for blokkleiligheter i 2006 var 36 583 kroner i Oslo, 33 420 kroner i Bergen, 30 155 kroner i Trondheim og 28 810 kroner i Stavanger. Tromsø har et prisnivå på linje med de andre storbyene, med en gjennomsnittlig kvadratmeterpris på 29 089 kroner i 2006. De billigste blokkleilighetene finner vi i Hedmark, Aust-Agder, Telemark og Nord-Trøndelag, alle med en gjennomsnittlig kvadratmeterpris lavere enn 18 000 kroner.

Mønsteret er det samme for eneboliger og småhus. Oslo er dyrest, fulgt av de største byene. I Oslo var gjennomsnittlig kvadratmeterpris på omsatte eneboliger og småhus henholdsvis 28 099 og 27 063 kroner i 2006, mens tilsvarende kvadratmeterpriser i Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø lå mellom 19 053 og 23 150 kroner.

Nord-Trøndelag er det fylket med de billigste eneboligene og småhusene. Her ble det i gjennomsnitt betalt

Sammensetning av husholdningens samlede inntekt

8 768 og 10 720 kroner per kvadratmeter for henholdsvis eneboliger og småhus i 2006. Også i Oppland, Telemark, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal betalte en i gjennomsnitt under 11 000 kroner per kvadratmeter for en enebolig.

Inntektsutviklingen

En annen kilde til informasjon om inntektsutviklingen, i tillegg til nasjonalregnskapet, er inntektsstatistikken. Tall for inntektsårene 2005 og 2006 foreligger ikke ennå. Tall for inntektsåret 2004 viser at den samlede inntekten var på 1025 milliarder kroner. Den samlede inntekten omfatter lønnsinntekt, nettoinntekt fra selvstendig næringsvirksomhet, kapitalinntekt og ulike pensjoner, trygder og stønader. Den desidert største inntektskilden er yrkesinntekt (løns- og næringsinntekter inkludert sykepenger) som utgjorde 705 milliarder kroner i 2004. Kapitalinntektene utgjorde til sammen vel 90 milliarder kroner eller i underkant av 9 prosent av de samlede inntektene. Den klart viktigste kapitalinntekten var aksjeutbytte med 63 milliarder kroner. Til sammenligning utgjorde renteinntekter bare 9 milliarder kroner i 2004.

Pensjoner, trygder og stønader utgjorde om lag 230 milliarder kroner i 2004. Av disse var 191 milliarder kroner skattepliktige. Størst er pensjoner fra folketrygden med 141 milliarder kroner fulgt av tjenstepensjoner med 39 milliarder og arbeidsledighetstrygd på knapt 11 milliarder kroner.

Ulike skattefrie kontantstønader utgjorde 39 milliarder kroner i 2004. Nær halvparten av disse pengene er stønader til barnefamilier, blant annet barnetrygden på 14 milliarder kroner og kontantstøtten som utgjorde 3 milliarder kroner.

Inntektsbegrep

Det inntektsbegrepet som er benyttet i beskrivelsen av inntektsfordeling og lavinntekt er *inntekt etter skatt*. Dette inntektsbegrepet fremkommer etter følgende regnskap:

Inntekt etter skatt = Lønnsinntekt
 + netto næringsinntekt fratrukket
 eventuelt underskudd og avskrivninger
 + brutto kapitalinntekt
 + sum overføringer
 – utlignet skatt og negative overføringer
 (underholdsbidrag og pensjonspremier
 i arbeidsforhold)

Selv om dette inntektsbegrepet omfatter de fleste kontante inntektene husholdningene mottar, må en være oppmerksom på at dette begrepet ikke omfatter viktige inntekter som også kan ha stor betydning for individenes velferdsnivå. Dette gjelder for eksempel verdien av offentlige tjenester, verdien av hjemmeproduksjon og såkalte «svarte» inntekter. I tillegg inngår heller ikke inntekt av egen bolig i dette begrepet. Av samme prinsipp er heller ikke renteutgifter trukket fra.

Fra 1998 til 2004 økte den samlede yrkesinntekten til befolkningen med i overkant av 32 prosent (løpende kroner). Yrkesinntekt som andel av den samlede inntekten til norske husholdninger falt i samme periode fra 72 til 69 prosent. Til sammenligning økte skattepliktige pensjoner og trygder med nesten 52 prosent fra 1998 til 2004. Nesten hver femte krone som norske husholdninger mottok i 2004 kom fra ulike pensjoner og trygder.

Husholdningenes kapitalinntekter har økt i inntektsmessig betydning. I nominelle kroner ble kapitalinntektene mer enn fordoblet fra 1998 til 2004. Mye av økningen skyldes en betydelig vekst i mottatt aksjeutbytte.

Ulike skattefrie overføringer, som for eksempel barne-trygd, kontantstøtte, sosialhjelp og bostøtte hadde en stabil andel på 3-4 prosent av husholdningenes samlede inntekt i denne perioden.

Inntektsfordelingen

Norske husholdninger har opplevd en betydelig inntektsvekst de siste årene. Mellom 1990 og 2004 økte medianinntekten etter skatt for husholdningene med 29 prosent, målt i faste priser. Dette inntektsbegrepet omfatter summen av arbeidsinntekter, brutto kapitalinntekter og overføringer, fratrukket skatt. Blant gruppene som har hatt en god inntektsutvikling finner en barnefamilier og alderspensjonister. En tobarnsfamilie (par med to barn, yngste barn under 18 år) hadde i 1990 en medianinntekt etter skatt på 358 000 i 2004-kroner. I 2004 var medianinntekten for en tilsvarende barnefamilie 495 000 kroner. Den «gjennomsnittlige» tobarnsfamilie hadde altså nesten 140 000 kroner mer i inntekt etter skatt i 2004 enn i 1990, når det er tatt

Fordelingen av husholdningens inntekt etter skatt per forbruksenhet¹, for personer. Andel av totalinntekten²

Desil	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2002	2004
1	4,0	3,8	3,6	3,7	3,9	3,7	3,6	3,5
2	6,0	5,9	5,7	5,7	5,9	5,7	5,6	5,6
3	7,2	7,0	6,9	6,9	7,0	6,8	6,8	6,7
4	8,2	8,1	7,9	7,9	7,9	7,6	7,7	7,6
5	9,1	9,0	8,9	8,8	8,8	8,5	8,5	8,4
6	9,9	9,9	9,8	9,7	9,6	9,4	9,4	9,2
7	10,9	10,9	10,8	10,6	10,5	10,2	10,3	10,1
8	12,0	12,1	12,0	11,7	11,7	11,3	11,4	11,2
9	13,7	13,8	13,6	13,4	13,5	13,0	13,1	12,8
10	19,0	19,6	20,7	21,6	21,3	23,7	23,6	25,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Det er her benyttet en ekvivalensskala som tilsvarer kvadratrotten av antall personer i husholdningen

² Inntektsbegrepet ble noe utvidet i perioden ved at noen mindre stønader kom med i datagrunnlaget, for eksempel grunn- og hjelpestønad (1991) og stønad til barnetilsyn for enslige forsørgere (1994).

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger

Fordelingen av brutto finanskapital for husholdninger. Prosent

Desil	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2002	2004
1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
3	0,7	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6
4	1,7	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1
5	3,0	2,4	2,1	2,0	1,9	1,8	2,0	1,9
6	4,7	4,0	3,5	3,4	3,0	3,0	3,2	3,1
7	7,1	6,7	5,8	5,5	4,8	4,7	5,1	4,9
8	10,8	11,0	9,6	9,1	8,0	7,7	8,2	8,1
9	18,2	18,4	17,0	16,5	14,2	13,9	14,6	14,8
10	53,3	55,3	59,9	61,6	66,2	67,1	64,9	65,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

hensyn til prisveksten i perioden. Andre husholdningstyper har hatt en like god inntektsvekst i perioden, for eksempel middelaldrene par uten hjemmeboende barn.

Samtidig med at husholdningsinntektene har økt, har også inntektsforskjellene blitt større. Vi illustrerer dette ved å se på hvor mye av den totale inntekten ulike grupper disponerer over tid. Vi grupperer husholdningene i 10 like store grupper (desiler) sortert etter størrelsen på husholdningsinntekten. Desil 1 består av den tidelen av befolkningen som har den laveste gjennomsnittsinntekten, definert som husholdningenes totale inntekt etter skatt per forbruksenhet i husholdningen (se boks for omtale av forbruksvekter). I desil 2 finner en personene med en høyere husholdningsinntekt enn de i desil 1, men lavere inntekt enn personene i desil 3. Tilsvarende består desil 10 av den tidelen som har høyest inntekt. Tabellen for inntektsfordeling viser at ulikheten har økt de siste årene, særlig etter 1998. Fra 1992 og til 2004 har tidelen med høyest inntekt økt sin andel av totalinntekten fra om lag en femdel til en firedel (25,1 prosent). Den økte inntektskonsentrasjonen i desil 10 ser ut til å ha gått på bekostning av alle andre grupper i fordelingen.

Sterk økning i kapitalinntektene var en medvirkende årsak til at inntektsforskjellene økte på 1990-tallet og

seinere. Siden aksjeutbytte i hovedsak tilfaller husholdningene med de høyeste inntektene, påvirker dette i stor grad utviklingen i ulikhet. Mens husholdningene mottok om lag 9 milliarder 2004-kroner i utbytte i 1993, var tilsvarende beløp 63 milliarder i 2004. Siden utbytteutdelingen økte ytterligere i 2005, til nesten 100 milliarder kroner, forventer vi at inntektsforskjellene var minst like store i 2005 som i 2004. Analyser av lønnsstatistikken for perioden 1997-2004 viser entydig utvikling i retning av økt lønnsbredning.

Ulikheten i fordelingen av husholdningenes finansformue har også økt de siste ti årene. Noe av økningen skyldes en skjerping av reglene for fastsetting av likningsverdiene av aksjer på slutten av 1990-tallet. I tillegg har økte aksjeverdier bidratt til større ulikhet. I 1994 utgjorde aksjer og andre verdipapir 42 prosent av finansformuen til tidelen husholdninger med høyest finansformue. Tilsvarende andel i 2004 var 56 prosent.

Vedvarende lavinntekt

Fattigdom er et relativt begrep som kan defineres på ulike måter. Ett sentralt begrep er vedvarende lavinntekt (se egen boks for en definisjon av vedvarende lavinntekt). I det følgende tar vi utgangspunkt i den

Ekvivalentinntekt og forbruksvekter

En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor mye inntekt en husholdning med gitte karakteristika, for eksempel to voksne og to barn må ha, for at deres levestandard skal være like høy som levestandarden til en enslig med en gitt inntekt.

Det er utledet en hel rekke typer av ekvivalensskalaer, basert på forskjellige tilnærminger. I beskrivelsen av utviklingen i inntektsulikheter er det den såkalte kvadratrotskalaen som benyttes. Ved bruk av denne skalaen divideres husholdningsinntektene med kvadratrotten av antall husholdningsmedlemmer. En enslig person vil med denne skalaen få vekt lik 1, en topersonshusholdning får vekt lik 1,41, en husholdning bestående av tre personer får vekt lik 1,73, osv.

En husholdning bestående av to voksne og to barn (dvs. vekt lik 2,0) måtte ved bruk av kvadratrotskalaen ha en husholdningsinntekt på 400 000 kroner for å ha samme inntekt per forbruksenhet som en enslig med 200 000 kroner i inntekt.

gjennomsnittlige medianinntekten i ulike treårsperioder. For treårsperioden 2002 til 2004 var mediangjennomsnittet for årlig inntekt etter skatt per forbruksenhet 216 000 kroner ifølge EUs metode for måling av lavinntekt og 179 000 kroner ifølge OECDs lavinntektsdefinisjon (se egen boks for en definisjon av inntektsbegrepet). I følge EUs definisjon, som er 60 prosent av medianen, hadde personer med en gjennomsnittlig husholdningsinntekt per forbruksenhet under 130 000 kroner i denne treårsperioden vedvarende lavinntekt. For OECDs definisjon, der en legger mindre vekt på at husholdningene har stordriftsfordeler, var lavinntektsgrensen 90 000 kroner, eller 50 prosent av medianen.

I tabellen som viser utviklingen i vedvarende lavinntekt ser vi på 7 ulike treårsperioder mellom 1996 og 2004. Tabellen viser andelen personer med inntekt under henholdsvis 50 og 60 prosent av mediangjennomsnittet for de to ekvivalensskalaene. Ifølge EUs definisjon var andelen med vedvarende lavinntekt 9,6 prosent i perioden 2002-2004, mens tilsvarende tall var 3,6 prosent ifølge OECDs definisjon. Sammenligning av andelen med vedvarende lavinntekt med tallet på personer som er under de årlige lavinntektsgrensene ett enkelt år, viser at mange har forbigående lave inntekter. Ifølge de årlige inntektsundersøkelsene hadde henholdsvis 11 prosent (EUs definisjon) og 5 prosent (OECDs definisjon) årlig lavinntekt i 2004.

Siden inntektsundersøkelsen ikke definerer studielån som inntekt vil mange studenter, som hovedsakelig lever av studielån, bli å finne i lavinnteksgruppen. Studenter er her definert som personer som bodd alene siste året i treårsperioden og som var mottakere av studielån. Som forventet er lavinnteksandelen noe lavere når studentene er utelatt. For OECDs definisjon

faller andelen med lavinntekt fra 3,6 til 3,0 prosent, mens andelen faller fra 9,6 til 8,5 prosent ved bruk av EUs definisjon. Utviklingen over tid er imidlertid nok så lik, uansett om studentene regnes med eller ikke. Andelen med vedvarende lavinntekt falt noe fra perioden 1996-1998 og fram til perioden 1999-2001. Dette gjelder for både OECDs og EUs definisjon. Etter 2001 viser begge lavinnteksdefinisjoner en økning i andelen personer med vedvarende lavinntekt.

Lavinntekt innen ulike grupper

Kvinner og menn

Det er relativt små forskjeller i lavinntekt mellom menn og kvinner. Dersom studentene utelates, hadde kvinnene en andel med vedvarende lavinntekt på 10 prosent i perioden 2002-2004 basert på EUs lavinnteksdefinisjon, mens menn hadde en andel på 7 prosent. Dette forklares gjennom en høyere andel minstepensjonister blant kvinnene. For OECDs lavinnteksdefinisjon har både kvinner og menn en andel med vedvarende lavinntekt på 3 prosent.

Barnfamilier

Andelen enslige forsørgere med vedvarende lavinntekt er noe høyere enn for par med barn. Mens om lag 5 prosent av alle par med barn under 18 år hadde vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004, var tilsvarende andel for enslige forsørgere 12 prosent (EU-definisjon). Benyttes derimot OECDs lavinnteksdefinisjon er det små forskjeller mellom enslige forsørgere og par med barn. Sannsynligheten for å ha vedvarende lavinntekt øker med barnetallet.

Unge enslige

Unge som bor alene har tradisjonelt vært blant de gruppene som har vært klart overrepresentert blant de med årlig lavinntekt. Det er også tilfelle når en benytter paneldata for å studere omfanget av vedvarende lavinntekt. Blant unge som bor alene er det likevel et høyt innslag av studenter. Dersom vi utelater studentene, faller andelen aleneboende (i minst tre år) i lavinnteksgruppen fra 35 prosent til 22 prosent (EUs definisjon).

Blant aleneboende har det stor betydning hvor lenge en har vært aleneboende. Av alle enslige ikke-studenter under 35 år i 2004, og som hadde bodd alene de tre siste årene, hadde så mange som 1 av 5 vedvarende lavinntekt. Men andelen med lavinntekt faller raskt når vi ser på dem som bare i en kortere periode har bodd alene. For de som hadde vært aleneboende i bare ett av de tre siste årene, var andelen med vedvarende lavinntekt bare 9 prosent, det vil si om lag samme andel som i befolkningen generelt. Dette tyder igjen på at det å kunne inngå i en husholdning med andre, for eksempel foreldre eller en samboer, har en positiv effekt på husholdningsøkonomien til de unge.

Innvandrere

Mer enn hver fjerde innvandrere hadde vedvarende lavinntekt i treårsperioden 2002-2004 (EUs definisjon). Den høyeste andelen finner vi blant innvandrere med ikke-vestlig landbakgrunn, med en andel på 37 prosent. Etter en periode der andelen med lavinntekt gikk noe ned, ser vi i 2002 på ny en økning i andelen med lavinntekt i denne gruppen. Endringer i arbeidsmarkedet er trolig en viktig faktor bak denne utviklingen. Innvandrerne er en av de gruppene som først fikk merke konjunkturomslaget i 2002, da etterspørselen etter arbeidskraft avtok. Ifølge arbeidsmarkedsstatistikken økte den registrerte ledigheten blant innvandrere med afrikansk bakgrunn fra 14 prosent ved utgangen av i 2001 til nesten 18 prosent høsten 2004. I tillegg kan også demografiske forhold spille inn. Andelen innvandrere har økt de siste årene, blant annet som følge av flere nyankomne flyktninger og asylsøkere fra land som Irak og Somalia. Erfaringsmessig vil nyankomne flyktninger ha større vansker med å få innpass i arbeidsmarkedet enn innvandrere med lengre botid.

Trygdemottakere

Innen de store trygdegruppene har andelen med vedvarende lavinntekt gått ned. Alderspensionistene er fremdeles overrepresentert i forhold til befolkningen, under EUs definisjon. Dette skyldes at lavinntektsgrensen ved denne definisjonen ligger høyere enn minsteytelsene i folketrygden. I perioden 2002-2004 hadde 22 prosent av alderspensionistene vedvarende lavinntekt, mot 28 prosent i perioden 1997-1999. Det er en lavere andel med vedvarende lavinntekt blant uførepensionistene enn blant alderspensionister, 6 prosent i perioden 2002-2004. Uførepensionister hadde med dette en noe lavere andel med vedvarende lavinntekt enn befolkningen ellers.

Nærmere om barn med vedvarende lavinntekt

I dette avsnittet ser vi nærmere på forekomsten av vedvarende lavinntekt blant barn, basert på registerdata. Både EUs og OECDs lavinntektsdefinisjoner viser at det har blitt flere barn under 18 år med vedvarende lavinntekt de siste årene. For OECDs definisjon økte andelen fra 2,8 prosent i perioden 2000-2002 til 3,5 prosent i 2002-2004, eller fra 24 000 til 31 000 barn. Tilsvarende økning basert på EUs definisjon var fra 4,6 prosent (40 000 barn) til 5,6 prosent (49 000 barn) i samme periode. Det er små forskjeller i forekomsten av lavinntekt mellom barn under 7 år og barn under 18 år. For EUs lavinntektsdefinisjon er det relativt sett noe mer vanlig at yngre barn (0-6 år) har vedvarende lavinntekt, enn eldre barn (0-17 år).

Innvandrerbarn er klart overrepresentert blant barn med vedvarende lavinntekt, og det har blitt flere innvandrerbarn i lavinntektgruppen både relativt og absolutt de siste årene. Etter EUs og OECDs lavinntektsdefinisjon hadde henholdsvis 23 prosent og 31 prosent av alle barn med ikke-vestlig landbakgrunn

Definisjon av vedvarende lavinntekt

Vedvarende lavinntekt er her definert på bakgrunn av det beløpet som utgjør gjennomsnittet av de årlige medianinntektene for hele befolkningen i en treårsperiode (omregnet til faste priser). Det er i tillegg benyttet to ulike lavinntektsdefinisjoner: en basert på OECDs ekvivalensskala med lavinntektsgrense satt lik 50 prosent av mediangjennomsnittet og en annen basert på EUs ekvivalensskala og med lavinntektsgrense lik 60 prosent av mediangjennomsnittet. I følge OECDs skala skal første voksne person ha vekt lik 1,0, neste voksne vekt lik 0,7 mens barn får vekt lik 0,5. Tilsvarende vekter for EU sin skala er henholdsvis 1,0, 0,5 og 0,3. EU benytter dermed en ekvivalensskala som i større grad vektlegger stordriftsfordeler innen husholdningene.

Ifølge OECDs lavinntektsdefinisjon defineres alle personer med en gjennomsnittlig husholdningsinntekt per forbruksenhet lavere enn 90 000 kroner i treårsperioden 2002-2004 som å ha vedvarende lavinntekt. Dette tilsvarer 50 prosent av mediangjennomsnittet i befolkningen i samme periode (det vil si 50 prosent av 179 000 kroner).

Tilsvarende lavinntektsgrense basert på EUs definisjon er 130 000 kroner (det vil si 60 prosent av 216 000 kroner).

Årlig median ekvivalentinntekt og gjennomsnittlig årlig median ekvivalentinntekt for ulike treårsperioder. Løpende og faste priser. To ulike ekvivalensskalaer

	OECD-skala		EU-skala	
	Løpende priser	2004-priser	Løpende priser	2004-priser
1996	123 000	146 000	148 000	176 000
1997	129 000	149 000	155 000	180 000
1998	139 000	157 000	167 000	189 000
1999	148 000	164 000	179 000	198 000
2000	155 000	166 000	187 000	201 000
2001	164 000	171 000	198 000	206 000
2002	173 000	178 000	208 000	214 000
2003	178 000	179 000	213 000	214 000
2004	182 000	182 000	219 000	219 000
Gjennomsnitt				
1996-1998		151 000		182 000
1997-1999		157 000		189 000
1998-2000		162 000		196 000
1999-2001		167 000		202 000
2000-2002		172 000		207 000
2001-2003		176 000		211 000
2002-2004		179 000		216 000

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004. Dette tilsvarer et antall på henholdsvis 12 000 og 17 000 barn. Dette betyr at barn med ikke-vestlig landbakgrunn utgjør nær 40 prosent av alle barn med vedvarende lavinntekt.

Andel personer med vedvarende lavinntekt, etter ulike kjennemerker. Prosent

	OECD-definisjon (50 prosent)			EU-definisjon (60 prosent)		
	1997-1999	1999-2001	2002-2004	1997-1999	1999-2001	2002-2004
Kvinner og menn						
Kvinner	2	2	3	11	10	11
Menn	3	3	4	7	7	9
Barnefamilier						
Personer i enslig forsørgerhusholdning	4	2	5	8	4	12
Personer i husholdningstypen par med barn, yngste barn under 18 år	2	2	4	3	3	5
Personer i husholdningstypen par med barn, 1 barn under 18 år	1	1	1	2	2	2
Personer i husholdningstypen par med barn, 2 barn under 18 år	1	1	2	2	2	3
Personer i husholdningstypen par med barn, 3 eller flere barn under 18 år	3	3	8	4	5	9
Unge aleneboende						
Personer under 35 år som har vært aleneboende i alle årene i treårsperioden	16	16	18	29	33	35
Personer under 35 år som har vært aleneboende i 2 av 3 år i perioden	11	8	13	27	20	30
Personer under 35 år som har vært aleneboende i 1 av 3 år i perioden	3	5	7	11	10	15
Unge aleneboende (uten studenter)¹						
Personer under 35 år som har vært aleneboende i alle årene i treårsperioden	8	8	9	17	22	22
Personer under 35 år som har vært aleneboende i 2 av 3 år i perioden	6	5	6	14	12	13
Personer under 35 år som har vært aleneboende i 1 av 3 år i perioden	2	3	5	8	7	9
Innvandrerbefolkningen						
Innvandrere i alt	12	11	18	23	19	29
Innvandrere med ikke-vestlig landbakgrunn	15	16	24	28	23	37
Folketrygdpensjonister						
Alderspensjonister	1	1	0	28	26	22
Uførepensjonister	1	0	1	10	7	6
Alle personer	2,3	2,2	3,6	9,0	8,5	9,6

¹ Personer som er aleneboende siste året i treårsperioden og som mottar studielån.
Kilde : Statistisk sentralbyrå. Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

Utviklingen i vedvarende lavinntekt. Andel personer med inntekt etter skatt per forbruksenhet under henholdsvis 50 prosent og 60 prosent av mediangjennomsnittet i perioden

Periode	OECD-skala		EU-skala		Antall observasjoner
	50 prosent	60 prosent	50 prosent	60 prosent	
Alle personer					
1996-1998	2,4	7,5	4,0	9,7	17 351
1997-1999	2,3	6,8	3,7	9,0	17 334
1998-2000	2,1	6,1	3,4	8,8	17 214
1999-2001	2,2	6,1	3,3	8,5	17 162
2000-2002	2,7	6,6	3,7	9,0	17 259
2001-2003	2,9	6,5	4,0	8,9	17 339
2002-2004	3,6	7,2	4,1	9,6	13 671
Alle personer eksklusive studenter¹					
1996-1998	2,0	6,8	3,5	8,9	17 204
1997-1999	1,9	6,2	3,1	8,1	17 187
1998-2000	1,7	5,6	2,9	8,2	17 089
1999-2001	1,8	5,5	2,8	7,8	16 999
2000-2002	2,1	5,9	3,0	8,1	17 073
2001-2003	2,4	5,8	3,3	7,9	17 110
2002-2004	3,0	6,4	3,3	8,5	13 516

¹ Personer som bor alene siste året i perioden og som mottar studielån.
Kilde : Statistisk sentralbyrå. Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

Andel og antall barn¹ i familier med vedvarende lavinntekt. Alder refererer seg til siste året i treårsperioden

	OECD-definisjon (50 prosent)		EU-definisjon (60 prosent)	
	2000-2002	2002-2004	2000-2002	2002-2004
Andel barn				
Barn under 18 år	2,8	3,5	4,6	5,6
Barn under 7 år	2,7	3,5	4,7	5,8
Barn under 18 år med innvandrerbakgrunn	18,3	21,6	25,2	29,0
Barn under 18 år med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn	19,2	22,8	26,6	30,6
Antall barn				
Barn under 18 år	24 000	31 000	40 000	49 000
Barn under 7 år	8 000	9 000	13 000	16 000
Barn under 18 år med innvandrerbakgrunn	10 000	13 000	14 000	17 000
Barn under 18 år med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn	9 000	12 000	13 000	17 000

¹ Omfatter alle barn som tilhørte en av følgende familietyper i hele treårsperioden: ektepar med barn, samboere med felles barn eller enslig forsørger med utvidet barnetrygd.

Kilde : Statistisk sentralbyrå. Inntektsstatistikk for personer og familier.